

בבית המשפט העליון

בע"מ 6276/13

לפני: כבוד השופט א' רובינשטיין
כבוד השופט צ' זילברטל
כבוד השופטת ד' ברק-ארז

המבקש: פלוני

נגד

המשיבים: 1. היועץ המשפטי לממשלה
2. פלונית

בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו מיום 18.6.2013 בע"ר 13-03-46427, שניתן על ידי כבוד השופטת ע' צ'רניאק

בשם המבקש: בעצמו

בשם המשיב 1: עו"ד האני טרודי

פסק-דין

השופטת ד' ברק-ארז:

1. מהן אמות המידה להחלטה בבקשה לפטור מאגרה בהליך של ערעור על פסק דין של בית משפט לענייני משפחה? זו השאלה שהובאה בפנינו בגדרה של בקשת רשות הערעור דנן, הנסבה על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו מיום 18.6.2013 (ע"ר 13-03-46427, השופטת ע' צ'רניאק). בפסק הדין נדחה ערעורו של המבקש על החלטת רשמת בית המשפט המחוזי מיום 5.8.2012 (עמ"ש 12-02-4904, הרשמת (כתוארה אז) א' נחליאלי-חיאט).

רקע כללי והליכים קודמים

2. ברקעם של ההליכים נשוא הבקשה דנן נמצאת תביעה שהגיש המבקש לבית המשפט לענייני משפחה בתל אביב-יפו, שעניינה השבת סכום של הפרשי הצמדה וריבית בעקבות אי-גביית חוב פסוק (תמ"ש 10-10-29008). ביום 18.12.2011 ניתנה החלטתו של בית המשפט לענייני משפחה (השופטת מ' דהן) לפיה התביעה נמחקת בהסכמת המבקש. ביום 2.2.2012 הגיש המבקש ערעור על החלטת המחיקה לבית המשפט המחוזי (עמ"ש 4904-02-12), ובו טען כי הסכים להחלטה האמורה בשל "כפיה" שהופעלה עליו על-ידי בית המשפט לענייני משפחה.

3. יחד עם הערעור, הוגשה לבית המשפט המחוזי בקשה לפטור מתשלום האגרה שחלה ברגיל על הגשת ערעור. ביום 5.8.2012 דחתה רשמת בית המשפט המחוזי את הבקשה לפטור מאגרה, לאחר שקבעה כי אינה עומדת בתנאי תקנה 14(ג) לתקנות בתי המשפט (אגרות), התשס"ז-2007 (להלן: תקנות האגרות הכלליות) שעניינם הוכחת אי-יכולת כלכלית לתשלום אגרה והצבעה על כך שההליך נשוא האגרה מגלה עילת תביעה. בכל הנוגע למצבו הכלכלי של המבקש, קבעה הרשמת כי טענותיו בבקשה נדחו בעבר בהליכים קודמים שהגיש ולא הונחה כל תשתית המצדיקה התייחסות שונה אליהן במקרה זה. באשר לעילת התביעה, היא הוסיפה וציינה כי לא שוכנעה שההליך מגלה עילה, מה גם שהערעור נשוא הבקשה הוגש בעקבות מחיקת תביעה בהסכמתו של המבקש.

4. הערעור שהגיש המבקש לבית המשפט המחוזי על החלטת הרשמת נדחה. בית המשפט המחוזי ציין כי גם בהנחה שאין ביכולתו של המבקש לשלם את האגרה עדיין עליו לעבור את המשוכה הנוספת שעליה הצביעה הרשמת, היינו להראות שההליך מגלה עילת תביעה, והוסיף כי אין לומר שהרשמת טעתה בעניין זה. עוד קבע בית המשפט המחוזי כי מקומן של טענות המבקש, שעניינן פגם שנפל בהסכמה לפסק הדין, אינו בערעור עליו אלא בתובענה עצמאית ונפרדת (תוך הפנייה לרע"א 3960/05 נשר נ' בן פא"ז (26.12.2005)).

5. לאחר שניתן פסק דינו של בית המשפט המחוזי, המבקש הגיש אליו בקשה לביטול פסק הדין, בטענה כי זה "ניתן בחוסר סמכות ובשגגה". המבקש ציין בבקשתו כי לא חלות בענייניו תקנות האגרות הכלליות אלא תקנות בית המשפט לענייני משפחה (אגרות), התשנ"ו-1995 (להלן: תקנות האגרות משפחה), אשר במסגרתן לא נקבע המבחן של סיכויי הערעור כתנאי למתן פטור מאגרה. המבקש הוסיף וטען כי בית המשפט המחוזי טעה בקביעתו כי מקומה של הדרישה לבטל את פסק דינו של בית המשפט לענייני משפחה הוא במסגרת הליך עצמאי ולא במסגרת ערעור.

6. ביום 17.7.2013 דחה בית המשפט המחוזי את הבקשה לביטול פסק הדין. בהחלטתו ציין בית המשפט המחוזי כי פרשנות תכליתית לתקנות האגרות משפחה מאפשרת להחיל אף בעניינן את התנאי שעניינו קיומה של עילת התביעה.

בקשת רשות הערעור

7. בקשת רשות הערעור שלפנינו מופנית כנגד פסק דינו של בית המשפט המחוזי מיום 18.6.2013.

8. המבקש, אשר מייצג את עצמו בהליכים אלו, מעלה מספר טענות. ראשית, הוא טוען כי למעשה נשללה ממנו הזכות להגיש ערעור בשל חוסר יכולתו לשלם אגרה. בהקשר זה, המבקש טוען שבית המשפט המחוזי ציין במהלך הדיון בבקשתו כי "הוכיח שאין ביכולתו לשלם את האגרה". שנית, המבקש חוזר על טענותיו, כי במקרה זה אין להידרש למבחן שעניינו קיומה של עילת תביעה, בהתאם לנוסחה של תקנה 9 לתקנות האגרות משפחה (החלה על פי לשונה הן על תובענה והן על ערעור), שהוא נוסח שונה מזה של תקנות האגרות הכלליות. חיזוק נוסף לטענתו זו מוצא המבקש בתקנה 1(א) לתקנות האגרות משפחה, שבה נקבע כי הגדרת המונח "הליך" כוללת "תביעות, בקשות, ערעורים ושאר ענינים שמביא בעל דין בפני בית המשפט" (ההדגשה הוספה). שלישית, לגופם של דברים, טוען המבקש כי בניגוד לקביעתו של בית המשפט המחוזי הערעור מגלה עילה וסיכויי טובים, כפי שעולה גם מפרוטוקול הדיון המקורי בבית המשפט לענייני משפחה. רביעית, המבקש חוזר על טענותיו כי אין הוא צריך לפתוח בהליך נפרד לצורך ביטול פסק דין שניתן בהסכמה.

9. על-פי החלטה מיום 13.2.2014 נדרש המבקש להגיש הודעה משלימה, שבה יביא אסמכתאות לטענתו כי בית המשפט המחוזי קבע כי הוכח חוסר יכולתו הכלכלית לתשלום האגרה, בשים לב לכך שפרוטוקול הדיון לא כלל התייחסות לכך.

10. בהודעתו מיום 16.2.2014, הבהיר המבקש כי אמנם האמירה שציטט לא נרשמה בפרוטוקול, אך הצביע על כך שהגיש בקשה לתיקון פרוטוקול, אשר בין היתר, נסבה על הוספת המשפט הבא: "המערער הוכיח שאין ביכולתו לשלם את האגרה", וביום 17.7.2013 קיבל אותה בית המשפט המחוזי בהחלטה שנוסחה היה "כמבוקש". כמו כן, מפנה המבקש לפסק דינו של בית המשפט המחוזי מיום 18.6.2013, שבו נכתב: "גם אם אצא מהנחה שאין ביכולת המערער לשלם את האגרה עדיין עליו לעבור

המשוכה הנוספת... טענות המערער כנגד פסק הדין אין מקומן בערעור כי אם בתובענה עצמאית ונפרדת".

11. לאחר מכן, ביום 16.2.2014 ניתנה החלטה על הגשת תשובה לבקשה מטעם המשיבים. בתגובתו מיום 13.4.2014 דוחה המשיב 1 (להלן: המשיב) מכל וכל את פרשנותו של המבקש לתקנות האגרות משפחה, ועל כן סבור שדין הבקשה להידחות. יצוין כי המשיבה 2 נמנעה מהגשת תשובה.

12. בעיקרו של דבר, עמדת המשיב מבוססת על שני נדבכים. ראשית, לשיטתו, הפרשנות הראויה לתקנות האגרות משפחה תומכת בכך שאף בגדרן יש להביא בחשבון גם את השאלה האם ההליך מגלה עילה. שנית, המשיב טוען כי ממילא תקנות האגרות משפחה אינן חלות על ערעור המוגש על פסק דין של בית המשפט לענייני משפחה.

13. באשר לכך שתקנות האגרות משפחה אינן מתייחסות במפורש לשאלת העילה סבור המשיב כי בחינת העילה משתמעת מכך שתקנה 9 לתקנות אלה מקנה לבית המשפט שיקול דעת באשר למתן פטור מאגרה אף כאשר הנוגע בדבר מחוסר יכולת כלכלית. הוא מוסיף כי תוצאה זו מתחייבת מן השאיפה לקוהרנטיות משפטית בדיני האגרות, כמו גם מכך שכלל בתי המשפט, ובכלל זה גם בית המשפט לענייני משפחה, לא ישחיתו זמנם לריק.

14. המשיב מוסיף וטוען כי, מכל מקום, תקנות האגרות משפחה אינן חלות על ערעור שמוגש על החלטה או פסק דין של בית המשפט לענייני משפחה. לשיטתו, על ערעור זה חלות, כמו על כל הליך אחר שמתקיים בפני בית המשפט המחוזי, תקנות האגרות הכלליות. המשיב מצביע על כך שהמילה "ערעור" המופיעה הן בתקנה 1 והן בתקנה 9 לתקנות האגרות משפחה מתייחסת לערעור המוגש לבית המשפט לענייני משפחה (כגון ערעור על החלטת רשם).

דיון והכרעה

15. לאחר שעיינו בבקשה על נספחיה, מצאנו שיש מקום לתת רשות ערעור בה – אך רק לעניין הסוגיה הפרשנית שהעלה המבקש באשר לכללים החלים על בקשה לפטור מאגרה בערעור על החלטה של בית המשפט לענייני משפחה, שלה חשיבות החורגת מעניינם של הצדדים. בהמשך לכך, לאחר שנדרשנו לטענות לגופן, מצאנו כי דין הערעור להידחות. טענותיו האחרות של המבקש בכל הנוגע להליך ההשגה הראוי

על פסק דינו של בית המשפט לענייני משפחה שמחק את התביעה אינן מעלות שאלה עקרונית, אלא נוגעות רק להיבטים הנוגעים ליישום הדין. כידוע, אף טעות ביישומה של הלכה – ואיננו קובעים שאמנם נפלה במקרה זה טעות – אינה מצדיקה, כשלעצמה, מתן רשות לערער בגלגול שלישי (ראו למשל: בע"מ 8536/13 פלוני נ' פלוני (3.2.2014)).

16. למעשה, השאלה העיקרית שיש להכריע בה היא האם תקנה 14(ג) לתקנות האגרות הכלליות, המציבה כתנאי לפטור מאגרה את המבחן הכפול של העדר יכולת כלכלית ושל קיום עילה חלה גם בהליכי ערעור על החלטות של בית המשפט לענייני משפחה, המתקיימים בבית המשפט המחוזי?

17. לאחר שבחנו את הדברים, אנו סבורים כי יש לדחות את טענותיו הפרשניות של המבקש בדבר תחולתן של תקנות האגרות משפחה על ערעור שהוגש לבית המשפט המחוזי על החלטה של בית המשפט לענייני משפחה.

18. כנקודת מוצא פרשנית משמש בהקשר זה סעיף 26(א) לחוק בית המשפט לענייני משפחה, מקור הסמכות להתקנתן של תקנות האגרות משפחה, המורה כך:

"(א) שר המשפטים רשאי להסדיר בתקנות, את סדרי הדין והנוהג לפני בית המשפט לענייני משפחה, ובכלל זה הוראות בדבר סמכויות בית המשפט לצוות בעניינים הבאים:

- (1) הזמנת עד מטעם בית המשפט;
- (2) מינוי מומחה או יועץ מטעם בית המשפט, דרכי פעולתו ושכרו;
- (3) מינוי כונס נכסים על ידי בית המשפט, דרכי פעולתו ושכרו;
- (4) העברת ענין להליך של פישור, כמשמעותו בסעיף 79ג(א) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד-1984, לרבות סדרים וכללים בהליך הפישור וניהולו;
- (5) אגרות".

הנוסח "סדרי הדין והנוהג לפני בית המשפט לענייני משפחה" מלמד לכאורה כי התקנות המותקנות מכוחו של הסעיף יחולו בבית המשפט לענייני משפחה, ובבית משפט זה בלבד (להבדיל מאשר בהליכים בענייני משפחה באופן כללי).

19. גם נוסח התקנות שהותקנו מכוח החוק מלמד כי הן נועדו לחול על הליכים המתקיימים בבית המשפט לענייני משפחה בלבד. תקנה 2 לתקנות האגרות משפחה מורה (בחלקים הרלוונטיים לענייננו) כך:

"(א) לא יזקק בית משפט לכל הליך, אלא אם כן שולמה בעד ההליך האגרה הקבועה בתוספת הראשונה ואגרת הפרוטוקול הקבועה בתוספת השניה (להלן שתייהן כאחת - האגרה), זולת אם מביא ההליך פטור מתשלום האגרה.

(ב) אגרה תשולם על כל תביעה ותביעה לפי הפריטים שבתוספת הראשונה, יהיו מספר הסעדים בתביעה אשר יהיו, ואולם אם כללה התביעה פריטים 1 ו-2 לתוספת הראשונה תשולם האגרה על כל אחד מפריטים אלה...." (ההדגשות הוספו).

התוספת הראשונה שאליה מפנה התקנה כוללת רשימה ארוכה ומפורטת של הליכים, אך איננה כוללת ערעור על פסק דין או על החלטה של בית המשפט לענייני משפחה. למעשה, ההליכים הערעוריים היחידים המופיעים בתוספת הראשונה הם אלו המנויים בסעיף 12 שלה: "ערעור על החלטת רשם, ראש הוצאה לפועל או רשם לענייני ירושה כמשמעותו בחוק הירושה", היינו הליכים ערעוריים המתקיימים בבית המשפט לענייני משפחה עצמו. אף בכך יש כדי ללמד שתקנות אלו מיועדות לחול אך על ההליכים המתקיימים בבית המשפט לענייני משפחה, ולא על הליכים ערעוריים המתקיימים בבית המשפט המחוזי (גם אם הם נסבים על החלטות של בית המשפט לענייני משפחה). אם כן, ברי שהמילה "ערעור" המופיעה בתקנות 1 ו-9 לתקנות האגרות משפחה מתייחסת לערעורים המוגשים לבית המשפט לענייני משפחה ולא לערעורים הנדונים בפני בית המשפט המחוזי.

20. להשלמת התמונה, יש לציין את תקנה 10 לתקנות האגרות משפחה, המורה כך:

"תקנות אלה יחולו גם על תובענות בענייני משפחה המוגשות על פי החוק לבית משפט שאינו בית משפט לענייני משפחה".

אמנם, תקנה זו מתייחסת לאפשרות של דיון בענייני משפחה מחוץ לבית המשפט לענייני משפחה, אך היא מחילה את התקנות רק על הליכים המתקיימים בערכאה ראשונה – תובענות, להבדיל מערעורים.

21. המסקנה הפרשנית העולה מדברים אלו היא כי תקנות האגרות משפחה אינן חלות על הליכי ערעור בבית המשפט המחוזי, שם יחולו תקנות האגרות הכלליות. מסקנה זו אף עולה בקנה אחד עם כך שגם בהקשרים אחרים שבהם מתקבלות החלטות הקשורות בערעור נהוג להתייחס לסיכויי הערעור, כגון בבחינתן של בקשות לעיכוב ביצוע פסק דין או להענקת סעדים זמניים בערעור, וזאת על יסוד הרציונל לפיו הערכאה הדיונית כבר בחנה את הסכסוך שהובא בפניה והכריעה בו (ראו: אורי גורן

סוגיות בסדר דין אזרחי 1172 (מהדורה אחת עשרה, 2013); חמי בן-נון וטל חבקיין הערעור האזרחי 382 (מהדורה שלישית, 2012)).

22. לנוכח המסקנה שאליה הגענו איננו נדרשים עוד להכריע בשאלה האם תקנות המשפחה אגרות כוללות אף הן – כתנאי למתן פטור מאגרה – את המבחן הנוסף של "קיום עילה" כפי שנטען על-ידי המשיב. על כן, נוכל להסתפק בכך שנוסיף, בקצירת האומר, ומבלי לטעת מסמרות, כי אין מקום לקבוע שהאבחנה העולה לכאורה בין תקנות האגרות הכלליות ולבין תקנות האגרות משפחה היא בהכרח נטולת יסוד (והכל בכפוף לשיקול הדעת המוקנה לבית המשפט לענייני משפחה במסגרת תקנה 9 לתקנות האגרות משפחה). אדרבה, ניתן להעריך שבעת ניסוחן של תקנות המשפחה אגרות בחר מתקיין התקנות שלא לאמץ את הנוסח שהיה שגור בתקנות האגרות הכלליות. הבדל זה עשוי לשקף את אופייה הייחודי של ההתדיינות בבתי המשפט לענייני משפחה, ולסייע בפתירת שעריו של בית משפט זה שמוסמך לדון בעניינים בעלי אופי אישי וחיוני (לשוני בין תקנות האגרות הכלליות לתקנות האגרות משפחה, ראו גם: רע"א 5027/09 פלונית נ' משרד המשפטים, פסקאות י"ח-כ (2.6.2010) (להלן: עניין משרד המשפטים)).

23. בהמשך לכך, ולגופו של עניין, לא מצאנו הצדקה להתערב בהחלטותיהם של בתי המשפט קמא, אשר דחו את בקשתו של המבקש לפטור מאגרה, בין השאר בשל כך שהערעור לא מגלה עילה. על כך יש להוסיף שכפי שצוין בעניין משרד המשפטים, בירור עובדתי בדבר מצבו הכלכלי של המבקש לצורך פטור מאגרה אינו מתאים לדיון במסגרת גלגול שלישי (שם, בפסקה כ"ז).

24. סוף דבר: דין הערעור להידחות. בנסיבות העניין, ולפנים משורת הדין איננו עושים צו להוצאות.

ש ו פ ט ת

השופט א' רובינשטיין:

א. מסכים אני לחוות דעתה של חברתי השופטת ברק-ארז. אכן, פרשנות תקנות האגרות צריך שתשים לנגד עיניה את היותה של זכות הגישה לערכאות יסוד מוסד בשיטתנו המשפטית (ראו רע"א 5027/09 פלונית נ' משרד המשפטים (2010) שמזכירה חברתי, פסקה כ"ד; רע"א 5237/06 מדינת ישראל נ' מנסור (2008); ראו גם ש' לוין,

פרוצדורה אזרחית – סדר דין מיוחדים בבתי המשפט (תשס"ג-2003), 4-5 למעמדה של האגרה במישור החוקתי, וכך ראו ספרו פרוצדורה אזרחית – מבוא ועקרונות יסוד (מה' 2, תשס"ח), עמ' 30 ואילך). ואולם, תרגומם של העקרונות ליישום הוא תכליתן של תקנות האגרות למיניהן, וכפי שהראתה חברתי, תקנות בית המשפט לענייני משפחה (אגרות), תשנ"ו-1995 מיחדות עצמן לבתי משפט אלה, או לבתי המשפט שתובענות בענייני משפחה מוגשות אליהם, וכשלעצמי תהיתי מה פעלה הממשי של תקנה 10 לתקנות הללו. מכל מקום, ערעורים לא בא זכרם כאן, ואוסיף כי גם במישור השכל הישר ו"ההרמוניה התפעולית" ראוי לו לבית המשפט המחוזי שידון לפי מכלול תקנות אחיד ככל האפשר, וגם מכיוון זה אין מקום להחיל עליו את התקנות הללו.

ב. מצטרף אני, כאמור, לחברתי.

ש ו פ ט

השופט צ' זילברטל:

אני מסכים עם חבריי כי דין הערעור להדחות. עם זאת ראיתי לנכון לייחד מספר מילים למונח "תובענה", אשר חבריי התייחסו אליו ככולל אך הליכים בערכאה הדיונית.

אכן, השימוש במונח "תובענה" נעשה לא פעם לציין הליך משפטי המתנהל בערכאה הראשונה, במובחן מהליכי השגה למיניהם. נראה שכך גם מתייחס למונח האמור מתקין תקנות בית המשפט לענייני משפחה (אגרות), התשנ"ו-1995 (להלן: תקנות אגרות משפחה). כך, בתקנה 7(1) לתקנות אגרות משפחה קיימת הבחנה בין "תובענה" לבין "ערעור", הבחנה המצויה גם בתקנה 9(א): "בעל דין הטוען שאין ביכולתו לשלם אגרה, יצרף לתובענה או לערעור בקשה לפטור אותו מתשלומה...". עולה מכך כי בתקנות אגרות משפחה המונח "תובענה" מובחן מהליך השגה ערעורי. עם זאת, ראוי לציין כי על פי ההגדרות הקיימות בתקנות "הכלליות", דהיינו – תקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984 (להלן: תקנות סדר הדין) ותקנות בתי המשפט (אגרות), התשס"ז-2007 (להלן: תקנות האגרות), כולל המונח "תובענה" כל הליך המוגש לבית המשפט. בתקנה 1 לתקנות סדר הדין מוגדרת "תובענה" כך: "תביעות, בקשות ושאר עניינים שמביא בעל דין לפני משפט באחת הדרכים שנקבעו לכך" (וראו גם תקנה 7א(ב)). הדברים מפורשים עוד יותר בתקנות האגרות. בתקנה 1 לתקנות האגרות מוגדרת "תובענה" כך: "תביעות, לרבות תביעות שכנגד והודעות לצד שלישי,

בקשות, ערעורים ושאר עניינים שמביא בעל דין לפני בית משפט באחת הדרכים שנקבעו לכך על פי דין, ושנדרשת בהם החלטה או פסיקה של בית משפט". נמצא, כי על פי תקנות סדר הדין ותקנות האגרות, המונח "תובענה" כולל גם הליכי ערעור. אלא שנראה שבתקנות אגרות משפחה הוחלף המונח "תובענה", במונח "הליך" (שהגדרתו: "תביעות, בקשות, ערעורים ושאר עניינים שמביא בעל דין בפני בית המשפט"). התוצאה היא, שהמונח "תובענה" בתקנות אגרות משפחה, בשונה מתקנות סדר הדין ותקנות האגרות, אינו כולל הליכי השגה.

מכל מקום, די בכך שמתקין תקנות אגרות משפחה הוסמך בחוק בית המשפט לענייני משפחה, התשנ"ה-1995, להסדיר בתקנות את סדרי הדין, ובהם ענייני אגרות, בבית המשפט לענייני משפחה. הסמכה זו אינה כוללת בתי משפט אחרים ובהם בית המשפט המחוזי בשבתו כבית משפט לערעורים בענייני משפחה. מכאן שהוראות תקנות אגרות משפחה אינן חלות על הערעור המוגש לבית המשפט המחוזי אף אם עסקינן בענייני משפחה.

כאמור, אני מצטרף לחברי.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק-דינה של השופטת ד' ברק-ארז.

ניתן היום, י' בתמוז התשע"ד (8.7.2014).

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט

ש ו פ ט